

Nr 24**Utbildningsutskottets betänkande i anledning av motion angående gymnasieinspektionen.****Motionen**

I motionen 1972: 695 av herr Richardson m. fl. (fp) hemställs

1. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär sådan utbyggnad av gymnasieinspektionen att den dels anpassas till den integrerade gymnasieskolan, dels motsvarar det beslut om reformering av gymnasiet som fattades av 1964 års riksdag,

2. att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts beträffande befattningshavarnas tjänstebenämning.

Bakgrund

1960 års gymnasieutredning föreslog att slutexamen och därmed censorsinstitutionen skulle avskaffas och ansåg att ett system med skriftliga prov av delvis ny typ samt en fackinspektion skulle vara den bästa ersättningen för existerande examensprocedurer (SOU 1963: 42, s. 587—594).

Riksdagen beslöt år 1964 att en fackinspektion med såväl rådgivande som kontrollerande funktioner skulle inrättas (prop. 1964: 171, SäU 1964: 1, rskr 1964: 407). Gymnasieinspektionen skulle försöksvis utnyttjas även i fackskolan, främst då denna var lokalmässigt samordnad med gymnasiet. Tjänstebenämningen för fackinspektör skulle vara gymnasieinspektör.

Med anledning av en av skolöverstyrelsen i skrivelse den 8 februari 1966 gjord framställning uppdrog Kungl. Maj:t den 27 maj 1966 åt överstyrelsen att i huvudsaklig överensstämmelse med ett till skrivelsen fogat förslag, dock med särskilt framhållande av den inspekterande verksamheten som en huvuduppgift, utfärda riktlinjer för gymnasieinspektörernas verksamhet.

Den 1 juli 1971 ersattes gymnasiet, fackskolan och yrkesskolan av den organisatoriskt sammanhållna gymnasieskolan (prop. 1968: 140, SU 1968: 195, rskr 1968: 404).

Remissyttrande

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen 1972: 695 från skolöverstyrelsen, som anser att tjänstens benämning är en praktisk fråga

men att det naturligtvis är till fördel om befattningshavares tjänsteåligganden så nära som möjligt motsvaras av tjänstetiteln. I övrigt har ämbetsverket anfört i huvudsak följande:

I årets statsverksproposition förklarar departementschefen att inspektionen bör utvidgas till att omfatta hela gymnasieskolan. SÖ finner detta vara ofrånkomligt. Som motionärerna påpekar har inspektionen successivt utsträckts att omfatta även fackskolan. Undervisningen i det före detta gymnasiet och den före detta fackskolan har haft många beröringspunkter. I många fall har samma lärare handhaft undervisningen och, bl. a. till följd av bristande tillgång på ändamålsenliga läroböcker jämte andra läromedel, har i flera ämnen samma läromedel kommit till användning i gymnasium och fackskola. Det har därvid fallit sig både naturligt och ändamålsenligt att gymnasieinspektörernas verksamhet omfattat båda dessa skolformer.

Under innevarande år har det på motsvarande sätt visat sig lämpligt och i vissa fall nödvändigt att låta inspektionen omfatta även de mera yrkesinriktade linjerna i gymnasieskolan. Så har skett beträffande de ämnen som är gemensamma eller snarlika, framför allt där dessa linjer är samorganiserade med de mera teoretiska.

Detta kan ha lett till att antalet besökta skolor obetydligt reducerats. Å andra sidan har det visat sig önskvärt, inte minst från besökta lärares och skolledares sida, att besöken vid varje skolenhet inte blir alltför korta. Under de senaste två åren har därför ett besök vanligen omfattat två dagar. Ett ökat antal besök är önskvärt. Antalet resdagar är genomsnittligt 80, vilket är inte oväsentligt mindre än vad GU angav som räkneexempel. Möjligheterna att utöka resverksamheten förutsätter emellertid ökade anslag för resekostnader.

SÖ undersöker f. n. möjligheterna att vidga inspektionen i enlighet med departementschefens förslag. I motionen talas bl. a. om »yrkes-skolesektorns» kvantitativa omfattning och dess oerhörda differentiering i vad avser ämnesinnehåll. Det bör dock påpekas att redan de linjer som nu omfattas av inspektionen inrymmer väsentligt fler ämnen än som motsvaras av befintliga gymnasieinspektörer. Det blir nödvändigt att — liksom hittills skett — låta endast vissa ämnen eller ämnesgrupper bli representerade varje år. Med nuvarande resurser kan en täckning av hela gymnasieskolan ske i nuvarande omfattning endast om samtliga tjänster disponeras för direkt ämnesinriktade inspektörer. Något utrymme för s. k. avnämarrrepresentanter skulle då inte finnas. Att för framtiden helt avstå från denna kontakt mellan skolan och samhället utanför skolan är emellertid en uppenbar nackdel. En nödvändig begränsning av inspektionen är att endast *linjer* i gymnasieskolan beaktas. Att låta även specialkurserna inom gymnasieskolan omfattas av inspektionen, något som i och för sig vore både naturligt och angeläget, är med hänsyn till antalet nu tillgängliga tjänster uteslutet. Enligt SÖ:s uppfattning är således ett utökat antal inspektörstjänster en förutsättning för att hela gymnasieskolan skall kunna omfattas av inspektionen på ett fullt tillfredsställande sätt.

Utskottet

I utbildningsutskottets betänkande i anledning av propositionen 1972: 1 i vad avser anslag för budgetåret 1972/73 till skolväsendet jämte motioner (UbU 1972: 2) anmälades att frågan om den framtida gymnasieinspektörsorganisationen skulle behandlas av utskottet i ett senare sammanhang.

Riksdagen beslöt år 1964 att censorsinstitutionen skulle ersättas av en gymnasieinspektion med såväl rådgivande som kontrollerande funktioner (prop. 1964: 171, SäU 1964: 1, rskr 1964: 407). I anslutning härtill underströks i särskilt beslut av Kungl. Maj:t den 27 maj 1966 att den inspekterande verksamheten skulle vara en huvuduppgift.

Av förarbetena till propositionen 1964: 171 framgår att gymnasieinspektionen skulle avse de tre- och fyraåriga linjerna, omfatta 35 heltidstjänster samt innehålla representanter för dels gymnasieundervisningen, dels näringsliv, förvaltning och universitet. Som allmänt riktmarke förutsattes därvid bl. a. att av nämnda 35 tjänster ungefär tio skulle användas för kortare förordnanden om ca tre veckor för universitetslärare samt företrädare för allmän tjänst och näringsliv, varigenom antalet personer av denna kategori med kortare inspektörsuppdrag beräknades bli ca 100 per år.

Yrkesutbildningsberedningen har i betänkandet Yrkesutbildning och arbetsliv föreslagit bl. a. att förefintlig inspektion kompletteras med 30 årstjänster för fackinspektör, vilket förslag skolöverstyrelsen tillstyrkt. Enligt propositionen 1972: 1 bil. 10 (punkten D 14, s. 232) är departementschefen f. n. inte beredd att biträda förslaget om en utökning av antalet tjänster. Det anförs i propositionen att arbetsområdet för gymnasieinspektörsorganisationen dock bör utvidgas till att omfatta hela gymnasieskolan.

I motionen 1972: 695 tas upp frågor som avser gymnasieinspektionens uppgifter och omfattning.

Som tidigare anförts skall gymnasieinspektionen ha såväl rådgivande som kontrollerande funktioner. Inom skolväsendet finns i dag även andra befattningshavare med näraliggande uppgifter. Utskottet vill exempelvis erinra om att det enligt regleringsbrev för budgetåret 1971/72 finns 81 tjänster som skolkonsulent vid skolöverstyrelsen, omfattande bl. a. ämnesspecialister för de gymnasiala skolorna, och 243 tjänster som fortbildningskonsulent för grundskolans och gymnasieskolans lärare vid länsskolnämnd eller lärarhögskola.

Exempel på gymnasieinspektionens rådgivande funktioner lämnas i betänkandet Ett nytt gymnasium (SOU 1963: 42). I propositionen 1964: 171 framhålls som angeläget att vid utformningen av gymnasieinspektionens uppgifter en klar avgränsning görs gentemot framför allt sådana kategorier befattningshavare som skolkonsulenter och fortbild-

ningskonsulenter. Som ett uttryck för den uppfattningen får man också se ställningstagandet i propositionen för tjänstebenämningen gymnasieinspektör som ansågs mer adekvat än gymnasieråd, vilken benämning föreslagits av gymnasieutredningen. Utskottet är medvetet om att gränsdragningar kan innebära svårigheter men vill understryka det angelägna i att vid en utvidgning av inspektionens arbetsområde förefintliga personalresurser utnyttjas väl så att dubbelarbete i fråga om rådgivande verksamhet undviks.

Såväl nu gällande som i framtiden väntade regelsystem för behörighet och urval till högre utbildning gör det nödvändigt att elevernas prestationer i skolan bedöms enhetligt. Det förhållandet att centrala prov ej förekommer på de tvååriga linjerna och omständigheten att kunskaper motsvarande två års studier i svenska och engelska avses ge s. k. allmän behörighet för högre utbildning utgör ytterligare motiv för att frågan om enhetlighet i betygssättningen uppmärksammas. Gymnasieinspektörerna skall verka härför. Riksrevisionsverket har i sin förvaltningsrevisionella studie över skolöverstyrelsen år 1971 tagit upp frågan om överstyrelsens utvärdering inom skolväsendet. Härvid behandlas även gymnasieinspektörernas verksamhet, och det framhålls som angeläget att ökad vikt läggs vid bearbetning av det material som inkommer genom dessa inspektörer. Utskottet, som anser att det är en viktig uppgift för inspektionen att uppmärksamma resultatet av arbetet i skolan, vill understryka att riksdagens tidigare beslut om gymnasieinspektionens funktioner skall gälla även för den fortsatta verksamheten i gymnasieskolan.

Skolöverstyrelsens undersökning om möjligheterna att med oförändrat antal tjänster vidga inspektionens arbetsområde har ännu inte slutförts. I sitt yttrande över förevarande motion anser överstyrelsen dock att ett utökat antal inspektörstjänster är en förutsättning för att hela gymnasieskolan skall kunna omfattas av inspektionen på ett fullt tillfredsställande sätt. Utskottet utgår från att överstyrelsen i vanlig ordning i samband med anslagsframställningar prövar frågan om ytterligare tjänster. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen 1972: 695 i denna del.

I fråga om sammansättningen av inspektionen vill utskottet i anledning av skolöverstyrelsens yttrande över motionen göra det uttalandet att representationen för arbetsmarknad, förvaltning och universitet bör bibehållas i ungefär den omfattning som förutsattes vid inspektionens tillkomst. Denna representation fyller enligt utskottets mening en ur utvärderingssynpunkt viktig funktion.

Frågan om gymnasieinspektörernas tjänstebenämning berörs i motionen 1972: 695. Departementschefen har enligt propositionen 1972: 1 för avsikt att i annat sammanhang föreslå att inspektörerna benämns gymnasieskolinspektörer.

Tjänstebenämningen är, som skolöverstyrelsen också påpekar, en praktisk fråga. Enligt utskottets mening finns det inte anledning att på grund av det utvidgade arbetsområdet ändra nuvarande tjänstebenämning gymnasieinspektör, som är lätt att hantera och knappast innebär risk för missförstånd.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen avslår motionen 1972: 695 i vad avser utbyggnad av gymnasieinspektionen,
2. att riksdagen beträffande gymnasieinspektionens sammansättning som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anför,
3. att riksdagen beträffande tjänstebenämningen med bifall till motionen 1972: 695 i denna del som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anför.

Stockholm den 27 april 1972

På utbildningsutskottets vägnar

JAN-ERIK WIKSTRÖM

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Wikström (fp), Mårtensson (s), Richardson (fp), Jönsson i Arlöv (s), Nordstrandh (m), Gustafsson i Barkarby (s), fru Gradin (s), herr Johansson i Skärstad (c), fru Dahl (s), herr Berndtson i Linköping (vpk), fru Söder (c), herr Svensson i Kungälv (s), fröken Andersson i Stockholm (c), fru Laag (s) och herr Strindberg (m).

